

Софија Милорадовић
Институт за српски језик САНУ, Београд

КАЛЕНДАРСКИ ПРАЗНИЦИ И ОБИЧАЈИ У ПОДАВАЛСКИМ СЕЛИМА

Милина Ивановић-Баришић:
Календарски празници и обичаји у подавалским селима,
 Етнографски институт САНУ, Посебна издања,
 књ. 59, Београд 2007, 411 стр.

Монографија *Календарски празници и обичаји у подавалским селима*, аутора МиLINE Ивановић-Баришић, бави се променама у прослављању годишњих обичаја, које су се у другој половини 20. века одиграле у трима подавалским селима: Зуце, Пиносава и Бели Поток. Аутор ове монографије одредио је два временска пресека кроз која је пратио поменуте промене: од завршетка Другог светског рата до краја шездесетих година прошлог века и након 2000. године, тј. у време обављања сопствених теренских истраживања.

Након уводних напомена и представљања општих карактеристика области следи централно и највеће поглавље *Календарски празници и обичаји у подавалским селима - дескрипција*, у оквиру кога постоје четири потпоглавља, тј. циклуси обичаја разврстани према четири годишња доба. На највећем броју страна представљени су, дакако, празници из најбогатијег, зимског циклуса годишњих обичаја. Такође, посебно су дате још три целине: *Породичне славе, Липије, Државни празници*.

У анализи су, веома прегледно и доследно, дати подаци о неколиким најважнијим елементима садржинских промена календарских празника и обичаја: време прослављања, простор одржавања, учесници у обичају, обичајне радње, обредни реквизити, али и веровања и забране везане за поједине празнике. О свему реченом читалац се може обавестити и из великог броја приложених табела. Потом се анализирају два типа функционалних промена: промена функције годишњих обичаја одржаваних у оквиру породице и промена функције годишњих обичаја одржаваних у оквиру сеоске заједнице. Ова анализа заснива се, заправо, на двама равнима – синхроној и дијахроној.

У *Закључку* су верно представљени захтеви времена – технолошки развој, културолошке промене, нови вредносни системи – који су довели до мање или више значајних промена у прослављању годишњих обичаја. Истичем као посебну вредност то што је приликом представљања односа *традиционално* : *савремено* јасно разлучено да *традиционално* не подразумева петрифицираност као атрибут, односно – да не треба стављати знак једнакости између појмова *традиционално* и *конзервативно* („Превреднована традиција не мора да буде камен спотицања за напредак.“). У оквиру *Закључка* издвојене су *промене у форми различитних обичаја* и *промене функција различитних обичаја*.

Резултати овог истраживања посебно су значајни и интересантни због тога што су у питању насеља која су у непосредној близини Београда, тј. у близини метрополе, а при том на терену који етноантрополошки није подробије истражен и представљен научној јавности.

Свакако, значајан допринос струци представља *Оквирни ујилишник*, који ће, као добро постављен образац, бити веома користан приликом истраживања годишњих обичаја у неким другим ареалима, те приликом поређења промена које су се у прослављању годишњих обичаја одигравале на различитим теренима.

Као лингвиста, посебно ћу се осврнути на лексичку грађу, уткану у основни текст књиге, коју нам аутор доноси из свог родног говора. Лексичко богатство које нам презентује тиче се духовне културе живља подавалских села (*џровлака*, *џаџула*, *једноничење*, *василица*, *међудневица* итд.). Осим појединачних лексема, често су бележене и синтагме, па и читаве реченице у дијалекту. У оквиру одељка *Некршћени дани* забележено је чак и неколико прича које се односе на веровања везана за те дане (стр. 114-115). Иако дијалекатске лексеме нису акцентоване, значајна је и сама идеја да се забележи лексика традиционалне културе, и то у време када и у памћењу настаријих становника бледе сећања на многе њене реалије. Будући да су поједини етнографи „преводили“ неке дијалекатске изразе на савремени књижевни језик, немајући свест о томе да ће се тиме заувек изгубити неки важан податак, треба истаћи да је М. Ивановић-Баришић оваквим приступом дала драгоцен прилог и науци о српском језику, пре свега – дијалекатској лексикографији и етимологији.

И на крају, истичем још једном изузетну информативност презентоване грађе и систематичност у обради сакупљеног материјала, те подизање теренског податка на ниво који неспорно заслужује.